

บทที่ 3

การวิเคราะห์ศัพท์

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้ง 3 แห่งมาพิจารณาว่า จากการศึกษาศัพท์ 2,616 หน่วยย่อย แต่ละหน่วยย่อยประกอบด้วยศัพท์อะไรบ้าง

ผลการพิจารณาในขั้นแรก ปรากฏว่าจากรายการหน่วยย่อยจำนวน 2,616 หน่วยย่อยซึ่งนำมาใช้เป็นเครื่องมือศึกษาศัพท์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้บอกภาษาทั้ง 3 แห่งให้ข้อมูลไว้ครบถ้วนเพียง 2,602 หน่วยย่อย ส่วนอีก 14 หน่วยย่อย¹ เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้บอกภาษาบางถิ่นเท่านั้น กล่าวคือ บางหน่วยย่อยได้ข้อมูลจากผู้บอกภาษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือ นครศรีธรรมราช หรือ สงขลา แห่งใดแห่งหนึ่ง และบางหน่วยย่อยได้จากผู้บอกภาษาเพียง 2 แห่งคือ จากนครศรีธรรมราชกับสงขลา หรือจากสุราษฎร์ธานีกับสงขลา หรือจากสุราษฎร์ธานีกับนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ศัพท์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงพิจารณาเฉพาะข้อมูลที่รวบรวมได้จากรายการหน่วยย่อยจำนวน 2,602 หน่วยย่อยเท่านั้นเพราะเป็นข้อมูลที่ได้จากผู้บอกภาษาครบถ้วนทุกถิ่น ส่วนอีก 14 หน่วยย่อยที่ได้จากบางถิ่นจะไม่นำมาศึกษาวิเคราะห์

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดประมาณว่า 10,000 คำ มาศึกษาวิเคราะห์ปรากฏว่าในภาษาถิ่นทั้งสามมีคำต่าง ๆ อยู่จำนวนหนึ่งซึ่งแทนหน่วยย่อยเดียวกัน และคล้ายคลึงกันมาก คำเหล่านี้แตกต่างกันในเรื่องของเสียงพยัญชนะ สระ และ/หรือ วรรณยุกต์ หรือแตกต่างกันในเรื่องของจำนวนพยางค์ภายในคำ เป็นต้น ผู้วิจัยได้พิจารณาให้คำที่มีความคล้ายคลึงกันมากดังกล่าวเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน โดยใช้เกณฑ์ทางเสียงเป็นอันดับแรก ในกรณีที่ผู้วิจัยพบคำที่ไม่เข้าช่วยที่จะจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันด้วยเกณฑ์ทางเสียงที่กำหนดไว้ได้ แต่ทว่าผู้วิจัยมีความรู้สึกในฐานะเจ้าของภาษาว่าคำเหล่านี้ น่าจะเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ผู้วิจัยก็จะถือว่าเป็นกรณียกเว้น โดยจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน³

¹ หน่วยย่อยที่มีอักษร "จ" ในภาคผนวก

² ทรายนละเอียด หน้า 55.

³ ข้อยกเว้น หน้า 70:

การพิจารณาตัดสินว่าคำ 2 คำเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน หรือว่าเป็นคนละ
ศัพท์ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ไว้ดังนี้

1. คำ 2 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน หากมีจำนวนพยางค์เท่ากัน แต่แตกต่าง
กันที่พยัญชนะต้น หรือพยัญชนะท้าย หรือสระ ถ้าความต่างนั้นสามารถอธิบายได้ด้วย
เกณฑ์ทางเสียง¹ ผู้วิจัยจึงให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน สำหรับความแตกต่างของ
วรรณยุกต์นั้น ผู้วิจัยไม่นำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ศัพท์ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คำที่
แตกต่างกันในเรื่องพยัญชนะ หรือสระที่สามารถจัดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันด้วยเกณฑ์
ทางเสียง จะแตกต่างกันในเรื่องวรรณยุกต์ด้วยหรือไม่ก็ได้

ตัวอย่างของคำที่จัดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันด้วยเกณฑ์ที่ 1 นี้

<u>คำ 1 พยางค์</u>	แตกต่างกันที่พยัญชนะต้น ใต้แก่	เ็อง - เ็อง
		ฝี่ - ชวี
แตกต่างกันที่พยัญชนะท้าย ใต้แก่	หลุค - หลุค	
	เอออ - เอออ	
	คั๊ - คั๊	
แตกต่างกันที่เสียงสระ ใต้แก่	อุน - อุน	
	นม - นม	
	โหนก - โหนก	
แตกต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ ใต้แก่	หึ - หึ	
	หมิ่ง - หมิ่ง	
	ฮู - ฮู	
		ฮวาง - ฮวาง

¹ ฎเกณฑ์ทางเสียง หน้า 48.

คำ 2 พยางค์

แตกต่างกันที่พยัญชนะต้น ไค้แก่ เจ็ทหมุน - เช็ทหมุน

กิปลิ - ลิปลิ

เช็ช้อย - เช็ช้อย

แตกต่างกันที่เสียงพยัญชนะท้าย ไค้แก่ กุนหนี - กุนหนี

โงนเงน - โงนเงน

วันเพ็ญ - วันเพ็ญ

แตกต่างกันที่เสียงสระ ไค้แก่ พทพราว - พทพราว

ซีโค - เซโค

แพ้งพวย - แพ้งพวย

แตกต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ ไค้แก่ ผังผิด - ผังผิด

ผ้าโพย - ผ้าโพย

โล่งอก - โล่งอก

คำ 3 พยางค์

แตกต่างกันที่พยัญชนะต้น ไค้แก่ เจ็ทมูลเพลิง - เช็ทมูลเพลิง

เต้าหู้ยี้ - เต้าหู้ยี้

ฝี่ในอก - ขวีในอก

แตกต่างกันที่พยัญชนะท้าย ไค้แก่ (ไม่ปรากฏในข้อมูล)

แตกต่างกันที่เสียงสระ ไค้แก่ ผ้าจุงเบน - ผ้าจุงเบน

นกดุเหว่า - นกดุเหว่า

แตกต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ ไค้แก่ เต้าหู้ยี้ - เต้าหู้ยี้

เจ็ทมูลเพลิง - เจ็ทมูลเพลิง

คำ 4 พยางค์

แตกต่างกันที่พยัญชนะต้น ไค้แก่ ลิปลิซึนก - ลิปลิซึนก

2. คำ 2 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน หากมีจำนวนพยางค์ต่างกัน ผู้วิจัย
จัดให้เป็นคนละศัพท์¹ เช่น

หน่วยอรรถ 4.58 คือ ชะ - ชะหิว

หน่วยอรรถ (ก) 6.37 คือ เข้า - หัวเข้า

หน่วยอรรถ (ก) 1.5 คือ หัวโหลก - หัวกะโหลก

หน่วยอรรถ (ก) 12.417 คือ ลุย - กะลุย

หน่วยอรรถ (ก) 6.3 คือ เซน - พระเซน

หน่วยอรรถ (ก) 6.52 คือ แค่มือ - แค่มือ

หน่วยอรรถ (ก) 5.43 คือ จำกะ - จำปากะ

หน่วยอรรถ (ก) 5.113 คือ ทิปลิใหญ่ - ลิปลิลูกใหญ่

หน่วยอรรถ (ก) 5.202 คือ หน้ำเคย - หน้ำช้เตรอ

3. คำ 2 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน หากมีจำนวนพยางค์เท่ากันแม้จะมีการ
สลับพยางค์ ผู้วิจัยก็จัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ได้แก่

หน่วยอรรถ (ก) 9.24 "หอกมัน"   เห็นหอก - หอกเห็น

หน่วยอรรถ (ก) 11.96 "ชอะแซง"   หองชน - ชนหอง

หน่วยอรรถ 16.73 "บุหรี"   ขาสูบ - สูบขา

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹แม้จะมีบางพยางค์ที่คล้ายคลึงกัน และพยางค์นั้นสามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์
ทางเสียงก็ไม่เป็นข้อยกเว้นสำหรับเกณฑ์นี้ ดูตัวอย่าง หน่วยอรรถ (ก) 5.113 และ
(ก) 5.202

3.1 เกณฑ์การวิเคราะห์เรื่องเสียง

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ศัพท์ในเรื่องที่เกี่ยวกับความแตกต่างทางด้านเสียงไว้ดังนี้

3.1.1 การแปรเสียงสระ

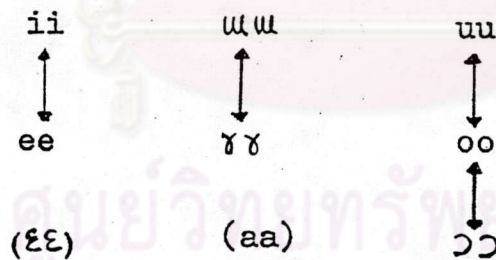
คำที่มีการแปรของเสียงสระ และสามารถจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันได้นั้น อาจจะแปรในลักษณะต่างๆ กัน ซึ่งแยกกล่าวตามประเภทของสระได้ดังนี้

1. สระเดี่ยว

สระเดี่ยวมีลักษณะที่แตกต่างกันได้ 4 ลักษณะ คือ ความสั้นยาวของเสียง ระดับของลิ้นในการออกเสียง ส่วนของลิ้นที่ใช้ในการออกเสียง และรูปของริมฝีปาก เกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ให้เสียงสระเดี่ยวเป็นเสียงที่แปรกันมีดังนี้

ก) ระดับของลิ้นต่างกัน

หากความแตกต่างของเสียงสระเดี่ยวเป็นเรื่องของระดับลิ้น เสียงสระที่จัดเป็นเสียงที่แปรกันจะต้องมีความสั้นยาวของเสียงเท่ากัน ส่วนของลิ้นที่ใช้ในการออกเสียงเหมือนกัน และรูปของริมฝีปากเหมือนกัน ความแตกต่างของระดับของลิ้นจะต่างกัน 1 ระดับ หรือ 2 ระดับก็ได้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) สระเสียงยาว

/ii/-/ee/

/ii/

เป็นสระหน้า - สูง - ยาว - ปากไม่ห่อ

/ee/

เป็นสระหน้า - กลาง - ยาว - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 1.32 คือ สีโครง - เส้โครงหน่วยวรรณ (ก) 5.3 คือ ผักฉีก - ผักเจดหน่วยวรรณ (ข) 5.289 คือ ปลาคี่ - ปลาเก้หน่วยวรรณ (ก) 11.118 คือ ชี่ - เช้หน่วยวรรณ (ก) 11.890 คือ หลีก - เหลก

/uu/-/oo/

/uu/

เป็นสระกลาง - สูง - ยาว - ปากไม่ห่อ

/oo/

เป็นสระกลาง - กลาง - ยาว - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.292 คือ ชื้อ - เชื้อหน่วยวรรณ (ก) 11.717 คือ รื้อ - เรื้อหน่วยวรรณ (ก) 11.840 คือ สืบ - เสิบหน่วยวรรณ (ก) ๓2.130 คือ ชื้อ - เชื้อ

/uu/-/oo/

/uu/

เป็นสระหลัง - สูง - ยาว - ปากห่อ

/oo/

เป็นสระหลัง - กลาง - ยาว - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 1.3 คือ ถูก - โถกหน่วยวรรณ 3.20 คือ ผ้าจูงเบน - ผ้าโจงเบนหน่วยวรรณ (ก) 12.143 คือ รูสา - ไรสาหน่วยวรรณ (ก) 11.405 คือ ถูก - โถกหน่วยวรรณ (ก) 11.722 คือ รู - ไร

/oo/-/oo/

/oo/ เป็นสระหลัง - กลาง - ยาว - ปากห่อ

/oo/ เป็นสระหลัง - ท่า - ยาว - ปากห่อ

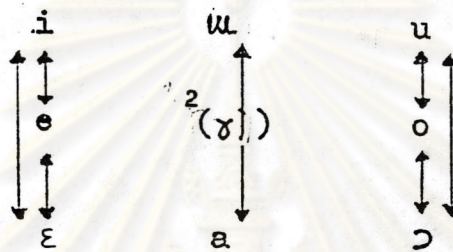
ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 1.37 คือ โหนก - หนอก

หน่วยอรรถ (ก) 12.36 คือ หัวโดน - หัวดอน

หน่วยอรรถ (ก) 12.303 คือ โกก - คอก¹

2) สระเสียงสั้น

/i/-/e/

/i/ เป็นสระหน้า - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/e/ เป็นสระหน้า - กลาง - สั้น - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 9.2 คือ น้ำทิ - น้ำทะเล

หน่วยอรรถ (ก) 12.367 คือ หมิน - เหม็น

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้น และเสียงวรรณยุกต์ด้วย² พบในสระเสียงยาว ภูเขา 53.

/e/-/ɛ/

/e/ เป็นสระหน้า - กลาง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/ɛ/ เป็นสระหน้า - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.69 คือ เก็ง - แก็ง

/i/-/ɛ/

/i/ เป็นสระหน้า - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/ɛ/ เป็นสระหน้า - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.182 คือ คลิก - แคคลิกหน่วยวรรณ (ก) 12.180 คือ นิง - แนงหน่วยวรรณ (ก) 12.256 คือ มิก - แม็คหน่วยวรรณ (ก) 11.468 คือ ปิ - เปะหน่วยวรรณ 16.83 คือ ปิสะ - เปะสะ

/u /-/a/

/u/ เป็นสระกลาง - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/a/ เป็นสระกลาง - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 12.8 คือ หมีง - หมีงหน่วยวรรณ (ก) 12.254 คือ ปัก ๆ - ปัก ๆ

/u/-/o/

/u/ เป็นสระหลัง - สูง - สั้น - ปากห่อ

/o/ เป็นสระหลัง - กลาง - สั้น - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 1.46 คือ นม - นมหน่วยวรรณ (ก) 5.154 คือ ส้มขุม - ส้มขุมหน่วยวรรณ (ก) 9.13 คือ หนุมจิ้น - หนุมจิ้นหน่วยวรรณ (ก) 11.302 คือ กุ่ม - กุ่มหน่วยวรรณ (ก) 9.33 คือ ตังหน - ตังหน

/๐/-/๖/

/๐/ เป็นสระหลัง - กลาง - สั้น - ปากห่อ

/๖/ เป็นสระหลัง - คำ - สั้น - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 1.115 พกพร้าว - พือกพร้าว

หน่วยอรรถ (ก) 11.53 ขบ - ขือบ

หน่วยอรรถ (ก) 11.294 หยบ - หยือบ

หน่วยอรรถ (ก) 11.381 ถก - ถือก

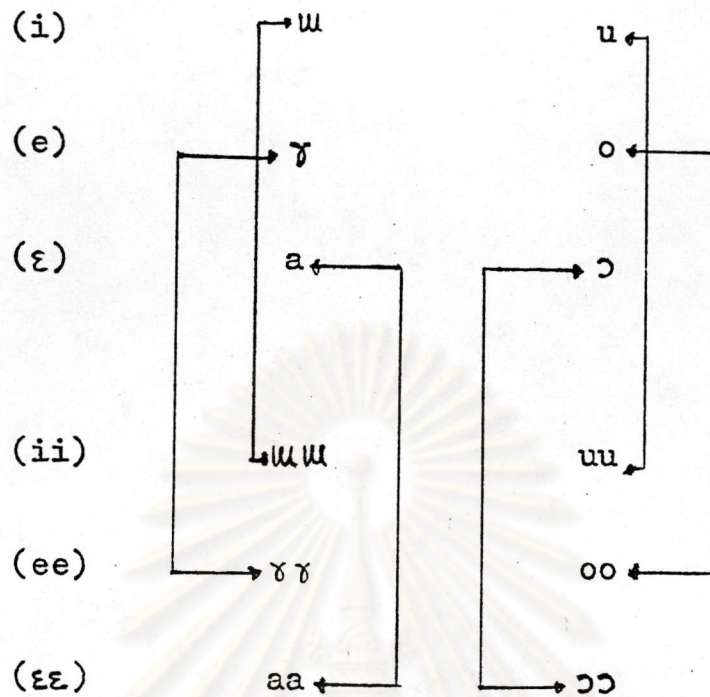
หน่วยอรรถ (ก) 11.189 พลก - ปลือก¹ข) ความสัมพันธ์ของเสียงต่างกัน²

หากความแตกต่างของเสียงสระเกี่ยวข้องเป็นเรื่องของความสั้นยาวของเสียง เสียงสระที่จัดเป็นเสียงที่แปรกันจะต้องมีระดับของลิ้นอยู่ในระดับเดียวกัน มีลักษณะการเปล่งเสียงซึ่งใช้ลิ้นส่วนเดียวกัน และรูปของริมฝีปากเหมือนกัน การแปรเสียงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในคำที่เกี่ยวข้องเป็น 2 ลักษณะคือ เกิดในคำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเหมือนกัน กับ เกิดในคำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายต่างกัน

¹มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้นด้วย

²จากข้อมูลที่รวบรวมได้ ปรากฏว่าพบเฉพาะในสระกลางและสระหลังทุกระดับ ส่วนสระหน้า ไม่ปรากฏเลย

1) เกิดในคำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเหมือนกัน ใต้แก่

/a/-/aa/

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ค) 6.53 คือ คักฟ้าเร็ก - ทากฟ้าเร็ก

หน่วยอรรถ (ช) 9.83 คือ จั้ง - จ้าง

หน่วยอรรถ (ค) 12.414 คือ ลั้ง - ล้าง

หน่วยอรรถ 10.35 คือ หั้งห้อง - ห้างห้อง

หน่วยอรรถ 16.48 คือ ก้ม - ก้าม

/u/-/uu/

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 11.968 คือ อุม - อูม

/o/-/oo/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ 4.9 คือ <u>ทง</u> - <u>โทง</u>
/u/-/uu/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 5.136 คือ <u>เชื่อนิน</u> - <u>เชื่อนิน</u>
/o/-/oo/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ข) 1.99 คือ <u>ทอกหมาก</u> - <u>ตอกหมาก</u> ¹
ข) เกิดในคำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายต่างกัน กล่าวคือในคำที่ประกอบด้วยสระเสียงสั้นนั้นจะปรากฏ /ʔ/ อยู่ท้ายพยางค์ ส่วนในคำที่ประกอบด้วยสระเสียงยาวจะไม่ปรากฏเสียงพยัญชนะท้าย ใดแต่	
/a/-/aa/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ 15.3 คือ <u>ฝักละ</u> - <u>ฝักลา</u> หน่วยอรรถ (ก) 12.318 คือ <u>หฺรหฺระ</u> - <u>หลฺกหลฺก</u> ²
/u/-/uu/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 12.318 คือ <u>หฺรหฺระ</u> - <u>หลฺกหลฺก</u> ³
/ɔ/-/ɔɔ/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 11.727 คือ <u>เออะ</u> - <u>เออ</u> ⁴

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้นด้วย กรุรายละเอียดหน้า 66.

² มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้นด้วย กรุรายละเอียดหน้า 69.

³ ดูเชิงอรรถที่ 2

⁴ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

ข้อยกเว้น เสียงสระบางคู่มีลักษณะความแตกต่างทั้งในเรื่องของระดับของลิ้น และความสั้นยาวของเสียง แต่ผู้วิจัยในฐานะผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้มีความรู้สึกว่ คำที่แตกต่างกันเพราะเสียงสระคู่เหล่านี้ เป็นศัพท์เดียวกัน ผู้วิจัยจึงอนุมูลอให้เสียงสระคู่เหล่านี้ เป็นเสียงที่แปรกัน ในภาษาไทยถิ่นใต้ ใต้แก่¹

/u/-/oo/

/u/ เป็นสระหลัง - สูง - สั้น - ปากห่อ

/oo/ เป็นสระหลัง - กลาง - ยาว - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยยรรยงที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยยรรยง 14.17 คือ กูน - โกน

/i/-/ee/

/i/ เป็นสระหน้า - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/ee/ เป็นสระหน้า - กลาง - ยาว - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยยรรยงที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยยรรยง (ก) 11.940 คือ ทำพิษ - ทำเพษ

หน่วยยรรยง (ก) 11.965 คือ อิม - เอม

/a/-/aa/

/a/ เป็นสระกลาง - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

/aa/ เป็นสระกลาง - กลาง - ยาว - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยยรรยงที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยยรรยง (ก) 11.735 คือ อะ - เออ

ค) ส่วนของลิ้นต่างกัน

หากความแตกต่างของเสียงสระ เกี่ยวเป็น เรื่องของส่วนของลิ้นที่ใช้ในการออกเสียง เสียงสระที่จัดเป็นเสียงที่แปรกันจะต้องมีความสั้นยาวของเสียงเท่ากัน และระดับของลิ้นอยู่ในระดับเดียวกัน ส่วนรูปของริมฝีปากนั้นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้

¹ ฤกษ์การวิเคราะห์ศัพท์ หน้า 44.

1) สระเสียงยาว

(ii)   uu   ←————→   uu

(ee)   (ซซ)   (oo)

εε   ←————→   aa   (vv)

/uu /-/uu/   /uu/ เป็นสระกลาง - สูง - ยาว - ปากไม่ห่อ
 /uu/ เป็นสระหลัง - สูง - ยาว - ปากไม่ห่อ
 ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ 15.39 คือ รือสี - รูสี

/εε /-/aa/   /εε/ เป็นสระหน้า - ต่ำ - ยาว - ปากไม่ห่อ
 /aa/ เป็นสระกลาง - ต่ำ - ยาว - ปากไม่ห่อ
 ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ (ก) 12.123 คือ แซ - ซ้ำ¹
 หน่วยอรรถ (ก) 5.193 คือ แสแห่น - สำแห่น

2) สระเสียงสั้น

i   ←————→   uu   ←————→   u

(e)   (ซ)   (o)

ε   ←————→   a   ←————→   v

/i /-/u /   /i/ เป็นสระหน้า - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ
 /u/ เป็นสระกลาง - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ
 ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ 16.92 คือ หาหิง - หาหิง

¹มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

/u /-/u/

/u/ เป็นสระกลาง - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/u/ เป็นสระหลัง - สูง - สั้น - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.190 คือ รีบรีบ - รุบรุบหน่วยวรรณ (ก) 11.716 คือ ลิ่งลิ่ง - ลุงลิ่งหน่วยวรรณ (ก) 11.78 คือ ยึก - ยุกหน่วยวรรณ (ก) 12.295 คือ ริงริง - รุงริง

/i /-/u/

/i/ เป็นสระหน้า - สูง - สั้น - ปากไม่ห่อ

/u/ เป็นสระหลัง - สูง - สั้น - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 12.274 คือ ยุบยิบ - ยุบยุบ

/ɛ /-/a/

/ɛ/ เป็นสระหน้า - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

/a/ เป็นสระกลาง - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 5.125 คือ แพ้งพวย - พังพวยหน่วยวรรณ (ก) 11.158 คือ แคว้ก - ควัก

/a /-/ɔ/

/a/ เป็นสระกลาง - ต่ำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

/ɔ/ เป็นสระหลัง - ต่ำ - สั้น - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ 11.764 คือ เหล้หลัง - เหล้หลัง¹¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

/ɛ/-/ɔ/

/ɛ/ เป็นสระหน้า - คำ - สั้น - ปากไม่ห่อ

/ɔ/ เป็นสระหลัง - คำ - สั้น - ปากห่อ

ตัวอย่างของหน่วยวรรณคดีที่มีปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณคดี (ก) 11.870 คือ หมึก - หม้อหน่วยวรรณคดี (ก) 12.390 คือ แว็ก ๗ - ว้อค ๗หน่วยวรรณคดี (ก) 11.434 คือ แก็ก - คล้อค¹

2. สระเดียวกับสระประสม

ก) ถ้าเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่งในสระประสมเป็นเสียงเดียวกับสระเดี่ยว จักว่าเกิดการแปรเสียงกัน ได้แก่

/a/-/ua/

ตัวอย่างของหน่วยวรรณคดีที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณคดี (ก) 12.350 คือ นั้ก - นวกหน่วยวรรณคดี (ก) 12.349 คือ นั้ก - นวก

/uu/-/au/

ตัวอย่างของหน่วยวรรณคดีที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณคดี (ข) 5.276 คือ นค - นค

/aa/-/aa/

ตัวอย่างของหน่วยวรรณคดีที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณคดี 14.39 คือ ห่า - ห่าวหน่วยวรรณคดี (ก) 11.723 คือ ส่า - ส่าว

/ii/-/ai/

ตัวอย่างของหน่วยวรรณคดีที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณคดี (ก) 5.54 คือ ซิง - จิง²

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้น และวรรณคดีด้วย

² มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้นด้วย ศึกษาระเบียบ หน้า 63.

/ɔɔ/-/ɔɔi/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 11.727 คือ <u>เออ</u> - <u>เอย</u>
/u/-/ua/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 12.272 คือ <u>ฮุบ</u> - <u>ฮวบ</u>
/ii/-/iu/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 12.95 คือ <u>หวิ</u> - <u>หวิ้ว</u>
/a/-/ia/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ 4.65 คือ <u>คั้ง</u> - <u>เคียง</u>

ข) ถ้าเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่งในสระประสมมีความคล้ายคลึงกันกับสระเดี่ยวในเรื่องของระดับลิ้นและส่วนของลิ้นที่ใช้ออกเสียง จักว่าเกิดการแปรเสียงกัน ได้แก่

/o/-/ua/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 11.140 คือ <u>คน</u> - <u>กวน</u> ¹
/ɛɛ/-/ia/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 12.379 คือ <u>แหลม</u> - <u>เหล็ยม</u> ²
/oo/-/aau/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 11.195 คือ <u>โหนอน</u> - <u>หาวนอน</u>

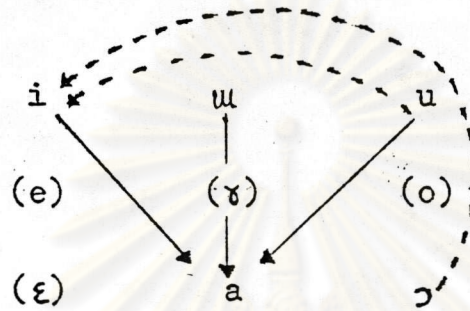
¹มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้นด้วย กุราตละเอี๊ยก หน้า 63.

²มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

3. สระประสมก) สระประสม 2 ส่วน กับสระประสม 2 ส่วน

สระประสมประเภทนี้ จะจัดว่าเกิดการแปรเสียงกันก็ต่อเมื่อสระส่วนที่สองเหมือนกัน และสระส่วนหน้าจะต้องเป็นสระที่มีระดับลิ้นเหมือนกัน หรือตำแหน่งของลิ้นเหมือนกัน อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่

/ia/-/ua/

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 11.483 คือ เอียน - เอือนหน่วยอรรถ (ข) 5.266 คือ นกเชียก - นกเชือก

/ui/-/wi/

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 12.250 คือ มูย - มูย

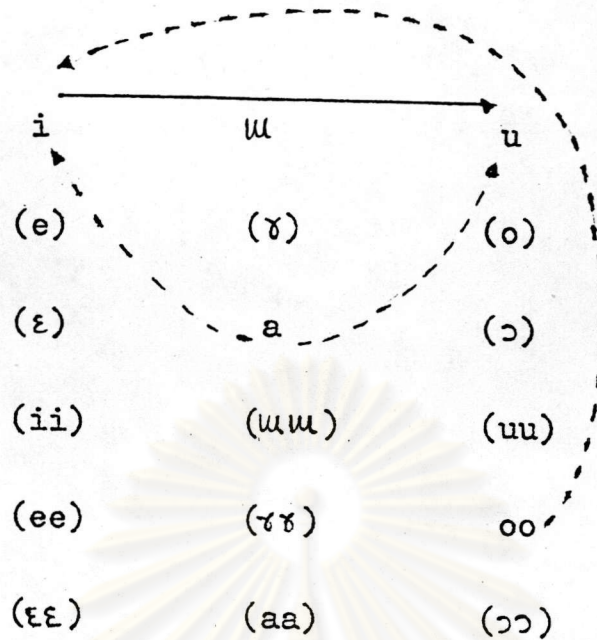
/ua/-/wa/

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 11.155 คือ ควนอก - เคือนอกข) สระประสม 2 ส่วน กับสระประสม 3 ส่วน

สระประสมประเภทนี้ จะจัดว่าเกิดการแปรเสียงกันได้ ต้องเป็นกรณีที่มีสระส่วนท้ายสุดเหมือนกัน และสระส่วนที่เหลือจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์การวิเคราะห์สระ-เคียวกับสระประสม¹

¹ คุราชละเอียดย หน้า 58.

/ooi/-/uai/ ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
หน่วยอรรถ 3.23 คือ ผ้าใ - ผ้าห
หน่วยอรรถ (ก) 12.127 คือ ใ - ห¹

/iu/-/iau/ ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
หน่วยอรรถ 16.60 คือ ร - ร

3.1.2 การแปรเสียงพยัญชนะ

คำบางคู่ที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกันทางเสียงพยัญชนะ กล่าวคือ อาจคล้ายคลึงกันที่เสียงพยัญชนะต้น หรือเสียงพยัญชนะท้าย ผู้วิจัยจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาดังนี้

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

3. การแปรของเสียงพยัญชนะที่มีลักษณะการเปล่งเสียงเหมือนกัน

พยัญชนะที่มีลักษณะการเปล่งเสียงเหมือนกัน และมีความแตกต่างทางเสียงไม่เกิน 1 ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งคือ ลักษณะมีลม - ไม่มีลม ตำแหน่งที่เกิดของเสียง และลักษณะการทำงานของเส้นเสียง จักว่าเกิดการแปรเสียงกัน

ก) แตกต่างกันที่ลักษณะมีลม - ไม่มีลม

พยัญชนะที่เกิดการแปรเสียงกันตามเกณฑ์ข้อนี้ ได้แก่

/p^h/ - /p/

/p^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - ริมฝีปาก

/p/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - ไม่มีลม - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 12.212 คือ ผ - เป้¹

หน่วยอรรถ 15.11 คือ ชี ฟ้า ขาว - ชี ปะ ขาว²

/t^h/ - /t/

/t^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - ปุ่มเหงือก

/t/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - ไม่มีลม - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 9.21 คือ เท้า หู้ - เท้า หู้

หน่วยอรรถ (ค) 6.47 คือ แท เท้า ขาว - แต่ เท้า ขาว

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

² มีลักษณะการแปรของเสียงสระด้วย ศึกษาระเอียดหน้า 53.

/k^h/ - /k//k^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานอ่อน

/k/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - ไม่มีลม - เพดานอ่อน

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ช) 5.272 คือ นกขุ่ม - นกกุ่มหน่วยวรรณ (ก) 11.166 คือ คั่น - กั้น¹หน่วยวรรณ 16.91 คือ ไฟแซบ - ไฟแกบ²หน่วยวรรณ (ก) 5.138 คือ เชือกข้อย - เชือกก้อย³หน่วยวรรณ (ก) 12.235 คือ ชลก - กรก⁴หน่วยวรรณ (ก) 12.303 คือ คอก - โกก⁵/c^h/ - /c//c^h/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานแข็ง

/c/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - ไม่มีลม - เพดานแข็ง

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 12.101 คือ เจียบ - เจียบหน่วยวรรณ (ก) 12.102 คือ แจค - แจคหน่วยวรรณ (ช) 5.243 คือ ชังหริค - จังหริคหน่วยวรรณ (ช) 5.244 คือ ชังเหลน - จังเหลนหน่วยวรรณ (ช) 9.85 คือ ชะโซย - จะโซย

---

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย² คุเชิงวรรณที่ 1³ คุเชิงวรรณที่ 1⁴ คุเชิงวรรณที่ 1 และมีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้นด้วย คุรายละเอียดย⁵ คุเชิงวรรณที่ 1 และมีลักษณะการแปรของเสียงสระด้วย คุรายละเอียดย หน้า 50.

ข) แตกต่างกันที่ตำแหน่งที่เกิดของเสียง

การแปรเสียงของพยัญชนะตามเกณฑ์ข้อนี้ หมายถึงพยัญชนะที่มีตำแหน่งที่เกิดเสียงใกล้เคียงกัน และห่างกันไม่เกิน 2 ฐานเรียงกัน¹ และมีลักษณะการทำงานของเส้นเสียงเหมือนกัน ใตัก

/p/-/t/

/p/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - ไม่มีลม - ริมฝีปาก

/t/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - ไม่มีลม - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 12.67 คือ คบ - คก

หน่วยอรรถ (ก) 11.374 คือ เปรียม - เทรียม

/t/-/k/

/t/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - ไม่มีลม - ปุ่มเหงือก

/k/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - ไม่มีลม - เพดานอ่อน

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ 4.66 คือ แตร - แกร

หน่วยอรรถ (ก) 11.462 คือ บคตรี - บคกรี

หน่วยอรรถ 16.52 คือ ทรา - กรา

¹ ลำดับตำแหน่งที่เกิดของเสียงพยัญชนะที่กล่าวถึง อีกรายเรียงฐานที่เกิดในระบบพยัญชนะภาษาไทยเป็นหลัก โดยเรียงจากด้านหน้าเข้าไปดังนี้ คือ 1. ฐานริมฝีปาก 2. ฐานฟัน 3. ฐานปุ่มเหงือก 4. ฐานเพดานแข็ง 5. ฐานเพดานอ่อน 6. ฐานเส้นเสียง

/k/-/ʔ/

/k/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - ไม้มีลม - เพศานอ่อน

/ʔ/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยรรดที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยรรด (ก) 11.136 คือ แคว - แหวะหน่วยรรด (ก) 11.592 คือ ไปก - ไปะหน่วยรรด (ก) 11.727 คือ เอือก - เอือะหน่วยรรด (ก) 12.318 คือ หลุกหลาก - หฺรฺหฺระ¹หน่วยรรด (ก) 11.595 คือ โทก - โทะหน่วยรรด (ก) 12.177 คือ โหมรฺก - โหมรฺะ

/m/-/n/

/m/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ริมฝีปาก

/n/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยรรดที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยรรด (ก) 11.640 คือ แม่ม - แม้นหน่วยรรด (ช) 5.253 คือ สังเมียน - สังเนียน

/n/-/ŋ/

/n/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/ŋ/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - เพศานอ่อน

ตัวอย่างของหน่วยรรดที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยรรด (ช) 5.242 คือ จันจก - จั้งจกหน่วยรรด (ค) 6.50 คือ วันเพ็ญ - วันเพ็งหน่วยรรด (ก) 11.129 คือ แหม่น - แหม้งหน่วยรรด (ก) 11.206 คือ โงนเงน-โงงเงงหน่วยรรด (ก) 12.105 คือ ฉุน - ฉุง

¹มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะต้น และสระด้วย กรุณาระเอียดหน้า 69 และหน้า 54.

ค) แตกต่างกันที่ลักษณะการทำงานของเส้นเสียง

พยัญชนะที่มีลักษณะการทำงานของเส้นเสียงต่างกัน และจัดว่าเกิดการแปรเสียงกันนี้ จะต้องเป็นพยัญชนะที่มีตำแหน่งที่เกิดของเสียงอยู่ที่ฐานเดียวกัน พยัญชนะไม่ก้องนั้น จะเป็นพยัญชนะประเภทมีลม หรือไม่มีลมก็ได้

/b/-/p^h/

/b/ เป็นพยัญชนะกัก - ก้อง - ริมฝีปาก

/p^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - มีลม - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 5.332 คือ แมงป๋ - แมงหี

/d/-/t/

/d/ เป็นพยัญชนะกัก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/t/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - ไม่มีลม - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 1.99 คือ ตอกหมาก - ตอกหมาก¹

2. การแปรของเสียงพยัญชนะที่มีลักษณะการเปล่งเสียงต่างกัน

พยัญชนะที่มีลักษณะการเปล่งเสียงต่างกัน และจัดว่าเกิดการแปรเสียงกันนี้ จะต้องเป็นพยัญชนะที่มีลักษณะการทำงานของเส้นเสียงเหมือนกันและตำแหน่งที่เกิดของเสียงอยู่ที่ฐานเดียวกัน หรือมีตำแหน่งที่เกิดของเสียงอยู่ที่ฐานติดกัน

ก) มีตำแหน่งที่เกิดของเสียงอยู่ที่ฐานเดียวกัน ได้แก่

/p^h/-/f/

/p^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม่ก้อง - มีลม - ริมฝีปาก

/f/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม่ก้อง - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 11.561 คือ ฝิง - ฝิง²

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงสระกัวย กรุณาระเอียดหน้า 54.

² ดูเชิงอรรถที่ 1.

/t^h/-/s//t^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - ปุ่มเหงือก

/s/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ 4.9 คือ โทง - โซง

/d/-/t/

/d/ เป็นพยัญชนะกัก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/t/ เป็นพยัญชนะข้างลิ้น - ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.850 คือ คายของ - ลาขของหน่วยวรรณ (ค) 12.271 คือ ทิก ๆ - หลิก ๆ¹หน่วยวรรณ (ก) 12.255 คือ เคียน - เหลียน²หน่วยวรรณ (ก) 5.111 คือ ลิปลิ - ลิลิหน่วยวรรณ (ก) 5.112 คือ ลิปลิซึ้นก - ลิลิซึ้นกหน่วยวรรณ (ก) 11.798 คือ คัก - หลัก³

/d/-/t/

/d/ เป็นพยัญชนะกัก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/t/ เป็นพยัญชนะลิ้นกระคก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (จ) 12.431 คือ เท่าโต - เท่าไทร⁴หน่วยวรรณ (จ) 12.432 คือ เมื่อโต - เมื่อไทร⁵¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์คล้าย² ฎเชิงวรรณที่ 1³ ฎเชิงวรรณที่ 1⁴ ฎเชิงวรรณที่ 1⁵ ฎเชิงวรรณที่ 1

/b/ - /m/

/b/ เป็นพยัญชนะกัก - ก้อง - ริมฝีปาก

/m/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 12.49 คือ โบระ - โมระหน่วยอรรถ (ก) 12.85 คือ โบ - โม

/d/ - /n/

/d/ เป็นพยัญชนะกัก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/n/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 12.403 คือ โด - โน¹หน่วยอรรถ (ก) 5.95 คือ ดุกหนี - กุนหนี

/w/ - /m/

/w/ เป็นพยัญชนะกึ่งสระ - ก้อง - ริมฝีปาก

/m/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 5.335 คือ แมงหรี - แมงหมี²

/y/ - /ɲ/

/y/ เป็นพยัญชนะกึ่งสระ - ก้อง - เพดานแข็ง

/ɲ/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - เพดานแข็ง

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 9.91 คือ สังหยา - สังหญาหน่วยอรรถ (ก) 11.62 คือ แฮยะ - แฮณะหน่วยอรรถ (ก) 11.636 คือ ยั้ง - ยั้งหน่วยอรรถ (ก) 11.649 คือ หยอน - หยอนหน่วยอรรถ (ก) 11.650 คือ หยก - หยก¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย² ดูเชิงอรรถที่ 1

/l/ - /r/

/l/ เป็นพยัญชนะข้างลิ้น - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/r/ เป็นพยัญชนะลิ้นกระดูก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยวรรณยุกต์ที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณยุกต์ (ก) 11.757 คือ หลุก - หลุกหน่วยวรรณยุกต์ 15.23 คือ เปลว - เปรวหน่วยวรรณยุกต์ (ก) 12.318 คือ หลุกหลาก - หลุหละ¹หน่วยวรรณยุกต์ (ก) 11.102 คือ กลิบ - กริบหน่วยวรรณยุกต์ (ก) 11.434 คือ แกล็ค - แกร็ค

ข. มีตำแหน่งที่เกิดของเสียงอยู่ที่ฐานคติดัน

/t^h/ - /c^h//t^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - ปุ่มเหงือก/c^h/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานแข็ง

ตัวอย่างของหน่วยวรรณยุกต์ที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณยุกต์ 10.35 คือ ห่างห้อง - ข้างห้อง/c^h/ - /k^h//c^h/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานแข็ง/k^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานอ่อน

ตัวอย่างของหน่วยวรรณยุกต์ที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณยุกต์ (ก) 11.812 คือ จอย - ขอย/c/ - /k^h/

/c/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - ไม่มีลม - เพดานแข็ง

/k^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานอ่อน

ตัวอย่างของหน่วยวรรณยุกต์ที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณยุกต์ (ก) 5.46 คือ เจ็คมูลเพลิง - เซ็คมูลเพลิง²หน่วยวรรณยุกต์ (ก) 5.92 คือ เจ็คมูล - เซ็คมูล³¹มีลักษณะการแปรของเสียงพยัญชนะท้ายคล้าย กุรายละเอียทหน้า 54.²มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์คล้าย³กูเชียงวรรณยุกต์ที่ 2

/s/ - /c/

/s/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - ปุ่มเหงือก

/c/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานแข็ง

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 5.158 คือ กำขำ - กำขำ

/l/ - /y/

/l/ เป็นพยัญชนะลิ้นกระดูก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/y/ เป็นพยัญชนะกึ่งสระ - ก้อง - เพดานแข็ง

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 11.729 คือ เรียก - เรียกหน่วยอรรถ (ก) 12.416 คือ รูป - รูป

/m/ - /l/

/m/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ริมฝีปาก

/l/ เป็นพยัญชนะข้างลิ้น - ก้อง - ปุ่มเหงือก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ข) 1.117 คือ เม็ก - เม็ดหน่วยอรรถ (ก) 11.783 คือ โมบ - โลกขอยกเว้น

1) มีเสียงพยัญชนะ 4 คู่ที่แตกต่างกันทั้งในเรื่องของลักษณะการเปล่งเสียงและลักษณะการทำงานของเส้นเสียง แต่ผู้วิจัยอนุโลมให้เป็นการแปรเสียงกัน ได้แก่

/p/ - /m/

/p/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - ไม่มีลม - ริมฝีปาก

/m/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 12.213 คือ แป็ก - แฮมหน่วยอรรถ 16.10 คือ ปุ่น - มุ่น¹

---

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

/p^h/ - /m//p^h/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - มีลม - ริมฝีปาก

/m/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ริมฝีปาก

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 11.382 คือ เพ็คจ้อน - เหม็คจ้อน¹

/ŋ/ - /h/

/ŋ/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - เพดานอ่อน

/h/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 5.38 คือ เงาะ - เฮาะหน่วยอรรถ (ก) 1.30 คือ เงียง - เฮียงหน่วยอรรถ (ก) 1.85 คือ เหงือก - เหือกหน่วยอรรถ (ก) 1.75 คือ หงอน - ฮอนหน่วยอรรถ (ข) 5.349 คือ งัว - ฮัว

/ŋ/ - /ʔ/

/ŋ/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - เพดานอ่อน

/ʔ/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยอรรถ (ก) 12.42 คือ โคลงเคลง - โคละเคละ¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

2) มีเสียงพยัญชนะอีก 6 คู่ ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องฐานที่เกิดเสียงมากกว่า 1 ตำแหน่ง แต่ในฐานที่ผู้วิจัยเป็นผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้ มีความเห็นว่าเสียงพยัญชนะดังกล่าวปรากฏอยู่เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน จึงจัดให้เสียงพยัญชนะเหล่านั้นเป็นเสียงที่แปรกัน¹ ได้แก่

/w/-/h/

/w/ เป็นพยัญชนะกึ่งสระ - ก้อง - ริมฝีปาก

/h/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ข) 5.276 คือ นกดูเหว่า - นกดูเห่า

/ɣ/-/h/

/ɣ/ เป็นพยัญชนะกึ่งสระ - ก้อง - เพดานแข็ง

/h/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.204 คือ แยม - แยม

/ɣ/-/?/

/ɣ/ เป็นพยัญชนะกึ่งสระ - ก้อง - เพดานแข็ง

?/ เป็นพยัญชนะกัก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.672 คือ ยิม - อิม

หน่วยวรรณ (ก) 11.481 คือ เยียน - เอียน²

/n/-/h/

/n/ เป็นพยัญชนะนาสิก - ก้อง - ปุ่มเหงือก

/h/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง

ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น

หน่วยวรรณ (ก) 11.867 คือ หนีบ - หีบ

หน่วยวรรณ (ค) 12.413 คือ หนีต - หิต

หน่วยวรรณ (ก) 5.195 คือ ย่านัก - ยานัก

¹ กุอภิปรายผล หน้า 131.

² มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์และเสียงสระด้วยวรรณยุกต์ละเอียดยกหน้า 60.

/l/-/h/	/l/ เป็นพยัญชนะข้างลิ้น - ก้อง - ปุ่มเหงือก /h/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 12.285 คือ <u>หลบ</u> - <u>หุบ</u>
/c ^h /-/h/	/c^h/ เป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก - ไม้ก้อง - มีลม - เพดานแข็ง /h/ เป็นพยัญชนะเสียดแทรก - ไม้ก้อง - เส้นเสียง ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 5.102 คือ <u>ผักโหม</u> - <u>ผักโหม</u> หน่วยอรรถ (ก) 12.113 คือ <u>เฉื่อย</u> - <u>เหื่อย</u>

3.1.3 พยัญชนะควบกล้ำกับไม่ควบกล้ำ

ในกรณีที่คำสองคำซึ่งใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน พยัญชนะต้นของคำหนึ่งเป็นพยัญชนะควบกล้ำ ส่วนอีกคำหนึ่งเป็นพยัญชนะเดี่ยว และคำทั้งสองมีเสียงสระและเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงเดียวกัน จัดให้คำสองคำนั้นเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ในกรณีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก) พยัญชนะต้นเดี่ยวเหมือนกับพยัญชนะเสียงที่หนึ่งของพยัญชนะควบกล้ำ

ไคแก่

/kl/-/k/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 1.9 คือ <u>กลีบ</u> - <u>กิบ</u>
/ml/-/m/	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 11.84 คือ <u>แก่มุลลย</u> - <u>แก่มุเมย</u> หน่วยอรรถ (ก) 11.836 คือ <u>หมล็ก</u> - <u>หมัก</u>
/k ^h w/-/k ^h /	ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น หน่วยอรรถ (ก) 6.16 คือ <u>ขวน</u> - <u>ขุน</u>

/k^hl /- /k^h /

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ (ก) 12.63 คือ คฺลุง - คฺลุง
 หน่วยอรรถ (ก) 12.214 คือ หฺรฺกชฺลฺกชฺลฺก - หฺรฺกชฺกชฺก

/p^hl /- /p^h /

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ (ก) 12.212 คือ หฺล - หฺ
 หน่วยอรรถ (ก) 12.222 คือ หฺลฺก/หฺลฺก - หฺก

/mr /- /m /

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ (ก) 12.259 คือ เมฺรฺก - เมฺก

/kr /- /k /

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ 4.12 คือ กฺระบะ - กบะ

ข) พยัญชนะต้นเดี่ยวเหมือนกับพยัญชนะเสียงที่สองของพยัญชนะควบกล้ำ

ได้แก่

/k^hr /- /r /

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ 4.38 คือ คราก - ราก

/kw /- /w /

ตัวอย่างของหน่วยอรรถที่มีการปรากฏ เช่น
 หน่วยอรรถ (ช) 5.267 คือ นกกวิก - นกวัก¹
 หน่วยอรรถ (ก) 11.47 คือ กวิก - หวิก²
 หน่วยอรรถ (ก) 11.937 คือ แกวก - แหวก³

¹ มีลักษณะการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย

² กูเชิงอรรถที่ 1

³ กูเชิงอรรถที่ 1

- /ml/-/l/ ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น
หน่วยวรรณ (ก) 11.177 คือ มฺลน - ลน
- /k^hl/-/l/ ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น
หน่วยวรรณ (ก) 11.891 คือ ขลฺกขลิก - หลกฺหลิก
หน่วยวรรณ 11.589 คือ คลาก - ลาก
- /kl/-/l/ ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น
หน่วยวรรณ (ก) 12.15 คือ กลองแกล้ง - หลองหลั่ง¹
หน่วยวรรณ (ก) 11.75 คือ เกลา - เหลา²

ค) พยัญชนะต้นเดียวกันไม่เหมือนกับพยัญชนะเสียงที่หนึ่งหรือสองของพยัญชนะ

ควบกล้ำ³

จากข้อมูลที่น่ามาศึกษาวิจัย พยัญชนะซึ่งจัดว่าแปรเสียงกันตามเกณฑ์ทาง
เสียงซอئي ไคแก

- /k^hw/-/f/ ตัวอย่างของหน่วยวรรณที่มีการปรากฏ เช่น
หน่วยวรรณ (ก) 1.116 คือ ขวิก - ฝัก
หน่วยวรรณ (ก) 5.82 คือ หุงคว้า - หุงฟ้า
หน่วยวรรณ (ก) 6.21 คือ ไคว - ไฟ
หน่วยวรรณ 10.17 คือ ขวี - ฝี
หน่วยวรรณ 10.19 คือ ไขว - ฝู
หน่วยวรรณ (ก) 11.621 คือ คว้อง - ฟ้อง
หน่วยวรรณ (ก) 12.231 คือ ขวาค - ฝาค

¹ มีลักษณะการแปรเสียงวรรณยุกต์ด้วย

² คุเชิงวรรณที่ 1

³ คุอภิปราชผล หน้า 131.

3.1.4 การกลมกลืนเสียง

"การกลมกลืนเสียง (Assimilation) ใดแก่ กระบวนการที่เสียงหนึ่งเปลี่ยนไปมีลักษณะคล้ายคลึงหรือเหมือนกับอีกเสียงหนึ่ง กระบวนการนี้จะเกิดได้เมื่อเสียง 2 เสียงอยู่ติดกันหรือใกล้กัน"¹ ในกรณีที่มีคำมากกว่าหนึ่งคำซึ่งใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกันทางเสียงเนื่องจากเกิดการกลมกลืนเสียงพยัญชนะจะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ใดแก่

หน่วยอรรถ 16.30 คือ คัทหัว - คัทหัว

หน่วยอรรถ (ก) 11.216 คือ คักอ็เคียม - คักเค็เคียม

3.1.5 การสูญเสียง/เพิ่มเสียง

ในกรณีที่มีคำมากกว่าหนึ่งคำใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกันทางเสียงเนื่องจากเกิดการสูญเสียงบางเสียงไป หรือเกิดการเพิ่มเสียงบางเสียงเข้ามา จะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ใดแก่

หน่วยอรรถ (ค) 12.412 คือ หังเพ - หังเพ

หน่วยอรรถ (ก) 5.213 คือ โหมพา - โพา

หน่วยอรรถ (ก) 5.155 คือ มะระ - มะระ

หน่วยอรรถ (ก) 11.261 คือ เง้ง - เง้ง

หน่วยอรรถ (ก) 11.66 คือ โก่น - โก

หน่วยอรรถ (ก) 5.33 คือ ออกคิบ - อ้อคิบ

หน่วยอรรถ (ช) 5.246 คือ มุดสัง - มูสัง

หน่วยอรรถ (ก) 11.804 คือ สลัก - หลัก

หน่วยอรรถ 16.110 คือ โรงพยาบาล - โรงพยาบาล

¹ปราณี กุลละวณิช ภาษาไทย 3 หน่วย 14 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525) หน้า 304

3.2 การแบ่งประเภทของหน่วยอรรถจากการแทนด้วยจำนวนศัพท์¹

ผลของการวิเคราะห์ศัพท์ทั้ง 2,662 หน่วยอรรถ พบว่าหน่วยอรรถแต่ละหน่วยอรรถสามารถแทนด้วยศัพท์ตั้งแต่ 1 ศัพท์จนถึง 6 ศัพท์ ทำให้แบ่งประเภทของหน่วยอรรถได้ดังนี้

- ก) หน่วยอรรถแทนด้วย 1 ศัพท์ มีจำนวน 1,873 หน่วยอรรถ ปรากฏอยู่ในทุกหมวด
- ข) หน่วยอรรถแทนด้วย 2 ศัพท์ มีจำนวน 563 หน่วยอรรถ ปรากฏอยู่ในทุกหมวด
- ค) หน่วยอรรถแทนด้วย 3 ศัพท์ มีจำนวน 143 หน่วยอรรถ ปรากฏอยู่ในบางหมวด หมวดที่ไม่มีการปรากฏของหน่วยอรรถประเภทนี้ได้แก่ หมวดที่ 2,7,8 และ 13
- ง) หน่วยอรรถแทนด้วย 4 ศัพท์ มีจำนวน 14 หน่วยอรรถ ปรากฏอยู่ในบางหมวด หมวดที่มีการปรากฏของหน่วยอรรถประเภทนี้ ได้แก่ หมวดที่ 3,4,5,11, 12 และ 2 นอกนั้นไม่ปรากฏ
- จ) หน่วยอรรถแทนด้วย 5 ศัพท์ มีจำนวน 4 หน่วยอรรถ ปรากฏอยู่ในบางหมวด หมวดที่มีการปรากฏของหน่วยอรรถประเภทนี้ ได้แก่ หมวดที่ 4,5,11 และ 12 นอกนั้นไม่ปรากฏ
- ฉ) หน่วยอรรถแทนด้วย 6 ศัพท์ มีจำนวน 5 หน่วยอรรถ ปรากฏอยู่ในบางหมวด หมวดที่มีการปรากฏของหน่วยอรรถประเภทนี้ ได้แก่ หมวดที่ 5 และ 12 นอกนั้นไม่ปรากฏ

¹ดูรายละเอียด จากตารางที่ 1 หน้า 102.